

"כיכר רבין ביום שישי. כמה פאתטי"

חמש שנים אחרי והכל רק יותר גרוע • התגובה הנכונה לרצח היתה צריכה להיות "חזרה לגבולות 67", הקמת מרינה פלסטינית וחלוקת ירושלים • וגם "אין בישראל יהודים חילוניים", "לש"ס ולרוסים יש סדר יום משותף", "אין הגדרל בין שרון לברק" • ראיון עם פרופסור יהודה שנהב, עורך כתביהעת "תיאוריה וביקורת", המשובב שתפקידו להילחם בקונסנזוס הלאומי ולהציג עמדות מוסריות והסבריים אלטרנטיביים

אחרי הרצח, הלאומיות הישראלית נשארה מאד חזקה והחברה הישראלית נשארה הסדרגנית. יש ויכוח בין ש"ס ורוסים, אבל יש להם סדר יום משותף. אין בישראל יהודים חילוניים, כי גם אוכלי השרימפס חיים כאן מתוקף הפוליטיקה התנאולוגית. רצח רבין רק חיזק את הקונסנזוס, שהמרינה הייתה להישאר יהודית. מרבית על הפרדה בין דת ומדינה אבל לא בין דת ולאומיות. גם סומי לפיד רוצה בישראל תמשך להיות מרינה יהודית.

פרופ' יהודה שנהב, 48, למד סוציולוגיה באוניברסיטת תל אביב וסיים תואר שני במגנט תעשייה וניהול. הוקטורט שלו, באוניברסיטת סטנפורד, עסק בסוציולוגיה של הדע. הוא מומחה לסוציולוגיה היסטורית של הניהול, והוא ממקימי ומפעילי הקשת המודרנית הדמוקרטית.

זהו הגיליון השני של "תיאוריה וביקורת" שהוא עורך, אחרי שהחליף את ד"ר עוז אפיף, שיסד את כתביהעת וערך אותו במשך עשר שנים.

בצד התייחסות לאירועי השעה, פתח גיליון מס' 17 של "תיאוריה וביקורת", גם צוה אל כיווני מחשבה עכשוויים בפילוסופיה ובסוציולוגיה בצורת, עוסק בפנישה היסטורית בין ג'ורג' אליוט והיכרד ואגנר, ומציע קריאה חדשה ב"תפילין" של יונה חולך. את הגיליון חתמת שבע מסות, העוסקות במפעלי תרבות שונים.

גיליון הקורם, שנקרא מרחב, אומד, בית, עסקתם בעניין הקרקעות והדור הצעיר, מתוך מגמה שהדבר יעלה לידן ציבורי, ודבר לא קרה בהתנה שאנחנו נבנסים לעידן אלימות מתמשך, לא נראה שדעת הקהל תתעניין בנושא זה.

רבע מקרקעות המרינה מועדות להפשרה ואסור לתת לתהליכי השוק,

לספסרי הגרל"ן, לקבלנים ולעורכי דין לארגן מחדש את המשאבים האלה, אמר פרופ' שנהב. זו סוגיה של צדק חברתי, שמשוה לענידי עיירות הפיתוח ויושבי הערים, שאינם יכולים להתפתח. מתסכל אחי שלא הצלחנו לגרום לכך שהנשא יעלה על סדר היום הציבורי, אבל כבר נאמר שאנטלקטואל צריך להיות מעורב, אוטופי, לא נסחף אחי סדר היום הבנאלי, וצדק, במבט לאחור אני חושב, שבעשר השנים שתיאוריה וביקורת קיים, הצליח הדי שנתון להעמיד לביקורת משגים מאד בסיסיים בחברה הישראלית. מעל הדפים שלנו התנהל ויכוח היסטוריונים החודשים. אנתנו ליווינו את הכנס המיינסטי והראשון ואת הכנס המוחזי. כל התיאוריה הפוסט קולוניאלית נכנסה לשיח הישראלי כתוצאה מהגיליונות שלנו. תיאוריה זו מאפשרת הסתכלות אחרת על המציאות. כפי שעשה פרופ' אדוארד סעיד בספרו אוריינטליזם. הוא טוען שהמערב המציא את המזרח כדי שיוכל לכונן את עצמו כפי שהוא רוצה. גם טוני מוריסון, כלה פרס נובל לספרות, אומרת שהספרות הקונונית האמריקנית, מאפשרת להכרה האמריקנית להגדיר את עצמה מול השוחר.

ובמה התיאוריה הזאת מקפדת את עיניך בקשר למציאות הישראלית? הולחאנטיות לגבינו היא בשימת הדגש על הענין התרבותי. בהעלאת הטענה שהגבולות בין ערבים ליהודים, אשכנזים לספרדים, ישראלים ועובדים זרים, הם ענין תרבותי קולוניאלי. לאף אחד לא איכפת שבעשור האחרון הגיעו לכאן 400 אלף נוצרים, אבל אם הם היו שחורי עור, לא היינו מקבלים אותם. הצינות היא תנועה קולוניאלית שטלחה באירופה ולא יכלה להכיל את המזרחיים. היום אליהם היה כאל הוד הקרוב, ועל רקע זה שלח אותם להתיישב בעיירות הפיתוח או בפרברי הערים הגדולות. שיהיו ומינים כמות עבודה, אבל די רחוקים כדי לנחוד את תרבותם.

אולי תפוצתם והשפעתם מצומצמים משום שאינכם ציודתיים לקרא, וכתבי המאמרים מייננים אותם לעמיתיהם באקדמיה בלבד? מה שמשותף לכותבים שלנו זה אי שביעות רצון מהדיסציפלינה שלהם. קבוצת הכותבים ל"תיאוריה וביקורת" מנסה לקבוע סדר יום חדש לאקדמיה הישראלית ולעודד את התשובות בסוגיות השונות. אנחנו מגדלים כבר דוד שני של תוקרים והענקנו להם לגיטימציה. הוראיה, שאין כמעט קורס אקדמי שברשימת הביבליוגרפיות שהוא מואל לתלמידיו אין מאמר מאת הגיליונות שלנו. אני מאמין, שהסטודנטים שיתפזרו אחר כך בתורה ובמשק יגלגלו לשם את הצינות שקראו אצלנו.

האם בעניין חדש, כמותב ותיק ובפעיל חברתי פוליטי, כתביהעת ישנה את מנין תחת הנהגתך? המנטר שלנו הוא לעשות פרובלמטיזציה. אנתנו נדי הקונסנזוס מסודתו לטשטש את ההסכמות. כמו למשל סביב רצח רבין, ולהציג הסבר אלטרנטיבי, שיש בו עמדה מוסרית. כמו למשל נגד האלימות הממוסדת המאורגנת של החברה הישראלית. אני לא רוצה שהשמאלנים יפ הנפש ינק את עצמם מרובה. ראשי שלום עכשיו ומר"צ הם קצינים בכירים במילואים וככאלו הם מייצרים את האלימות כאיפ. ממוסד, ואף להם וכות להגיד מי אשם ברצח רבין ומי לא. במובן הזה - כולנו אשמים.

■ יהודה קורן

רצח רבין הוא נקודת מיפנה בתולדות הרצח המוצדק במדינת ישראל, כמו גם בתולדות העיניים המוצדקים, קובעת אריאלה אוליא, במאמרה הפתח את חוברת מספר 17 של "תיאוריה וביקורת", והוא אור בהצאת מכתון ליר הוצאת הקיבוץ המאוחד.

אוליא רוחה את שתי התיאוריות הרחוקות בעניין הרצח. תחת הוסתה של מתנה השמאל, שלפיה דברי הוסתה של הימן הושקו ושל המזנה הדתי לאומי הנילו ללהיצת הדק של יגאל עמיר, ולתיחת העשב השוטה, שמציג הימן. שני הסברים נועדו, לרעתה, להחזיר את הסדר החברתי על כנו ולשבץ בו את הרצח מבלי שיתפקד כאירוע טראומטי. בידוד הרצח הצגתו כסריג ונתעב מנתקת אותו מתמודדות עם השאלה מהרצח מוצדק, בדי מי המנופול על ההצדקה, ומתם ההבדלים בין רצח, הריגה, היטול, כיבוש ומלחמה.

הופעתו של יגאל עמיר על בימת ההיסטוריה, טוענת אוליא, חשפה את הנשא שהציגות מקרה נכל שנות פעילותה - המות המוצדק. יגאל עמיר, הקרבי המסור מגולגל, הוא תוצר של מעשה האלימות היומימי בשטחים ובלבנון, מעשה לגיטימי ומקובל על רוב החברה הישראלית. לכאורה, יש לימן ולשמאל הסבריים שונים לרצח, אבל הם בעצם משלימים אותה התמונה, ותכליתם אחת: לאפשר להמשיך את הפעלת הכוח גם במקרים שאין הדבר מוצדק, ומבלי לתת את הדעת שגם כשהשימוש בכוח מוצדק האלא בהכרח עושה צדק.

גם מסקנת המאמר השני, שכתב אייל דותן, משגרת חץ נוקב אל ליבו של הקונסנזוס. רבין רוצה באיור שמבחינה ביטחונית היה אמור להיות "סטרלי". דותן כותב את כתובת הגרפיטי באתר הרצח, וקורש בין הסטריליזציה של המקום לבין הסטריליזציה של הנוצחה. במוש הראשון והתגובה היתה בלתי

ממוסדת וכללה דברי הלל לרבין. אחר כך נוספו גם דברי נאצה, מסרים פוליטיים, כתובות זימה ונסיות, מודעות פירסומת וסתם סיסמאות. כשהנולט להפוך את המקום לאתר הנצחה, נמחקו כל הסימאות וכוסו בצבע קרם סטרילי של מעברות ופואיות. במקום טקסט רב קולי שייצג ארבע שנות תגובות של אלפי אנשים, הצינו תצלומים של כתובות מהחורש הראשון בלבד, חסרי דיקליות והמונגיות בתכניהן, ומבטאות תגובה לרצח של מתנה אחר בלבד.

בשתיכוננתם את תיאוריה וביקורת מיספר 17, זה היה הריבה לפני האירועים האחרונים והברות ברק על מותו של הסכם אוסלו. האם יום השנה החמישי לרצח רבין, שנרצה בגלל התימתו על ההסכם, נראה לך כעת באור אחר?

פרופ' יהודה שנהב, עורך "תיאוריה וביקורת", אני לא חושב שרצח רבין יצר שבר בחברה הישראלית, להיפך, הוא הרק את השורות ושימש טריגר להרבה אנשים להתחבק בחורה, כמו בתשדיר המוחיע של "בוק, שבו מר"צ והמפד"ל משתעשעים יחד, וכמו בקמפיין של "צו פיוס" כעניי זה מגעיל. זו אחרות מזומה, ריבור שמטמן את

האחרות היהודית ומגדיר את השוליים של מי לא שייך: ערבים, מזרחיים ועובדים זרים. מה עשה רצח רבין לחברה הישראלית? הוא הביא לפריחתן של מכללות חילוניות יהודיות, ויאיר צבן, בכספי מליונר יהודי בריטי, כתב אנציקלופדיה חילוניות יהודית. אתי זה ודומות?

מה רציתם מלהמת אחים? קיטוב? לא, אבל לא קונסנזוס כזה שמטשטש את כל ההבדלים. בעיני אין כל הגדרל בין שרון לברק. אחרי הרצח ביילין רץ למתנולים, בעוד שהיה עליו לרוץ אל הפלסטינים ולהגיע איתם להסכם שלום כמה שיותר מהר. התגובה הנכונה לרצח רבין היתה צריכה להיות חזרה לגבולות 1967, הקמת מדינת פלסטינית, חלוקת ירושלים, הכרה בעוולה ההיסטורית שגרמו להם ואפשרות לשיבה. היה צריך להשיג הסכם עם הפלסטינאים ולא עם המתנולים.

תראה את כיכר רבין ביום שישי אחר צ. זה פאתטי. שלושים אנשים עם אקורדיות. אנשים שהחזיקו כל כך הרבה שנים כאנוס שהם חשבו שהוא של כולם, ופתאום התברר להם שהוא רק שלהם. ב 4 בנובמבר רצחו פלמ"וניק, לא ראש ממשלה, כי רבין לא מייצג את כלל החברה הישראלית. הוא עמד בראש האליטה הישנה, אליטה שהיא כיום מוחתה ומרגישה שגנבו לה את המדינה. כשרבין נרצח, לימתי בבית ספר קימה בשכונת התקווה. בקושי אידגתי קבוצה שנגד לכיכר. הם הסתככו שם, לא מצאו את מקומם חזרו הביתה עם הנב בין הרגליים. יום היכרון לרצח רבין אינו משמעותי בלוח השנה של אחרי מדינת ישראל לא בגלל שיש מחלוקת על נסיבות הרצח, אלא משום שמהרנו ליצור אחרות מוזמה.

אם רוצה להנדרתך, הוא אירוע סמבולי בלבד, ויום השנה הומה להתנבנות אנשי הלחיי כביב קבר יאיר, למה לפתוח את התעוררות בשני מאמרים בנרשוא? וחוקא כדי להתאות שהרצה היה טריגר ליצירת קונסנזוס לאומי יהודי נוש, שנבחרתה ונציג לאומי, ובמבכו וכתנו לחיות כאן ובעלתנו על המקומות הקדושים. מבחינה ה 4 בנובמבר זו מעטפת תרבותית, שצריך לפענח אותה. מה שמעניין זה איד מבנים את האירוע, איד מפרשים אותו, איד מבצחים אותו.

פרופ' יהודה שנהב, גם השמאל אשם ברצח רבין